

PITÁKOVÁ, MÁRIA A TOMÁŠ TOMO.
*TLAČE 16. STOROČIA
VO FRANTIŠKÁNSKYCH KNIŽNICIACH
ULOŽENÉ VO FONDOCH SLOVENSKEJ
NÁRODNEJ KNIŽNICE.*
MARTIN: SLOVENSKÁ NÁRODNÁ
KNIŽNICA, 2023, 1016 S.

O tom, že slovenské pamäťové inštitúcie obsahujú vzácne artefakty písomného kultúrneho dedičstva, sa hovorí často a veľa. Poznávať ich môžeme aj prostredníctvom „starých dobrých“ tlačených bibliografií a katalógov. Tento typ odbornej literatúry je nenahraditeľný pri registrovaní ručne tlačených kníh 15. – 19. storočia, ktoré sa v státisícoch nachádzajú vo fondoch našich historických knižníc. Odkrývajú sa nám postupne, tak ako to možnosti jednotlivých správcov písomného dedičstva dovoľujú. Staré tlače sú významným pramenným materiálom pre poznávanie našich dejín. Preto je dôležité, aby boli všetky historické fondy na Slovensku odborne bibliograficky spracované a sprístupnené tak odbornej, ako aj širokej verejnosti.

S týmto zámerom vznikol aj výskumný projekt *Generálny katalóg tlačí 16. storočia zachovaných na území Slovenska*, ktorý je odbornej verejnosti viac menej známy. Veď prebieha od 80. rokov 20. storočia a jeho cieľom je bibliograficky spracovať a publikovať záznamy o tlačiach 16. storočia, ktoré sa v odhadovanom počte 27 000 zachovali v rôznych typoch knižníc a pamäťových inštitúcií. Dnes už máme k dispozícii 15 tlačených výstupov tohto projektu, ktoré pripravili pracovníci Slovenskej národnej knižnice v Martine, Štátnych vedeckých knižníc v Košiciach, v Prešove, v Banskej Bystrici a tiež Univerzitnej knižnice v Bratislave. Hoci od vydania prvého katalógu tlačí 16. storočia uplynulo už 31 rokov, projekt nie je ešte ukončený.

V roku 2023 vydala Slovenská národná knižnica v Martine katalóg s názvom *Tlače 16. storočia vo františkánskych knižniciach uložené vo fondoch Slovenskej národnej knižnice*. Je výsledkom spolupráce Mgr. Márie Pitákovéj, PhD. a Mgr. Tomáša Toma, ktorí pracujú na oddelení spracovania historických knižničných dokumentov. Prezentovaný katalóg je druhým zrevidovaným vydaním pôvodného 3. zväzku *Generálneho katalógu tlačí 16. storočia*, ktorý vyšiel tlačou v roku 2014. Nové vydanie je doplnené o tlače objavené pri revízií kníh bývalých františkánskych knižníc. Kým v prvom vydaní je evidovaných presne 2 183 titulov, v druhom je to až 3 113 titulov tlačí. Tieto tlače pochádzajú z viacerých františkánskych knižníc, ktoré pôvodne sídlili v Bratislave, Bardejove, Beckove, Hlohovci, Košiciach, Komárne, Kremnici, Malackách, Nitre, Nových Zámkoch, Okoličnom, Prešove, Pruskom, Rožňave, Skalici, Stropkove, Svätom Antone, Nižnej Šebastovej, Trnave, Žiline. Spomedzi nich boli na tlače 16. storočia najbohatšie františkánske knižnice v Bratislave, Kremnici, Skalici a v Trnave. Do fondov Slovenskej

národnej knižnice v Martine sa tieto knihy dostali v 70. rokoch 20. storočia ako zvozy, v dôsledku likvidácie reholí na území Slovenska na jar 1950.

Františkáni patria medzi kontemplatívne rády, starali sa o duchovné vzdelávanie, pričom svoju misijnú a kazateľskú činnosť venovali nižším vrstvám obyvateľstva. Základom pre tieto ich činnosti bola knižnica, ktorá bola súčasťou každého kláštora od jeho založenia. Vo františkánskych knižniciach sa nachádzali hlavne knihy teologické a filozofické, ale aj knihy z prírodných vied, histórie, práva, medicíny, jazykovedy, zemepisu, literatúry (diela rímskych a gréckych klasikov) a hudby. Dokladá to aj prezentovaný katalóg s prevažne latinskými a nemeckými tlačami. Zastúpenie ostatných jazykov nie je možné určiť pre chýbajúci jazykový register.

Samotný katalóg tlačí 16. storočia vo františkánskych knižniciach sa skladá z troch častí. Štruktúra katalógu a jeho grafická úprava sú kompatibilné s predchádzajúcimi zväzkami *Generálneho katalógu*. V úvode sú predstavené novodoplnené tlače, metodika spracovania katalógu a použité bibliografie, katalógy, internetové zdroje a ich skratky, ktoré sa použili na identifikáciu tlačí. Jadro katalógu tvorí bibliograficko-popisná časť s 3 113 záznamami. Jednotlivé záznamy sú radené abecedne podľa mena autora alebo názvu a obsahujú názvové údaje, tlačiarenské údaje, rozsah a formát tlače. Doplnené sú o grafickú výzdobu tlače, mená osôb podieľajúcich sa na vzniku diela, popis väzby a vlastnícke záznamy predchádzajúcich majiteľov tlače. Na konci záznamu je uvedená signatúra. Kým 1. vydanie katalógu obsahuje signatúry pridelené ešte pri zvoze františkánskych knižníc, v 2. vydaní sa nachádzajú nové signatúry vytvorené Slovenskou národnou knižnicou. Na túto zmenu upozorňuje aj register signatúr. Ten je súčasťou tretej časti katalógu s označením registre. Katalóg má celkovo päť registrov. Okrem už spomenutého registra starých a nových signatúr aj register ostatných pôvodcov, register mien z prefácií, dedikácií a oslavných veršov a register posesorský, čiže predchádzajúcich vlastníkov. Najdôležitejší je topograficko-typografický register, ktorý ponúka pohľad na zastúpenie produkcie európskych tlačiarň 16. storočia vo františkánskych knižniciach na území Slovenska. Tento register nám umožňuje vyhľadávať podľa miesta tlače a mena tlačiarja, pričom sú pri každom tlačiarovi chronologicky zoradené diela registrované v katalógu.

Prezentovaný katalóg zachytáva najväčší fond tlačí 16. storočia uložený v depozitoch Slovenskej národnej knižnice v Martine. S počtom 1 016 strán je tiež najobjemnejším spomedzi všetkých doteraz vydaných zväzkov *Generálneho katalógu tlačí 16. storočia*. Spracovanie veľkého objemu bibliografických údajov si vyžiadalo niekoľko zmien v bibliograficko-popisnej časti a v počte registrov. Tlače 16. storočia evidované v tomto katalógu sú jedinečnými prameňmi pre poznávanie knižnej kultúry františkánov na území Slovenska. Ako v poradí 16. zväzok projektu *Generálny katalóg tlačí 16. storočia zachovaných na území Slovenska* má mimoriadny prínos pre výskum dejín knižnej kultúry na Slovensku.

Mgr. Michaela Sibyllová, PhD.